

Leids Pesthuis en Delfts Arsenaal in verval

10 Het Pesthuis in Leiden en het Arsenaal in Delft kunnen onder één noemer worden gebracht. Beide beschermde monumenten herbergen tezamen het Koninklijk Leger- en Wapenmuseum en de twee gebouwen hebben verder gemeen dat ze ernstig in verval verkeren. En dit laatste is al meer dan zes jaar het geval. Gevolg van deze situatie is dat een groot deel van het museum in het Leidse Pesthuis al geruime tijd voor het publiek is gesloten en dat de verzamelingen in het Delftse Arsenaal meer en meer bedreigd worden door weersinvloeden.

Deze toestand is al lang onderkend. Voor beide gebouwen geldt dat er ca. twintig jaar geleden reeds restauratieplannen werden gemaakt, maar tot nu toe met bitter weinig resultaat. Zo'n zes jaar geleden werd in de pers de alarmklok geluid, maar er gebeurde vrijwel niets. Hierover ten zeerste verontrust, schreef drs. J. G. Kerkhoven ons een brief waaraan we in het hiernavolgende het een en ander zullen ontlenuen. Vooraf echter enkele bijzonderheden over beide gebouwen.

Het voormalig Pesthuis in Leiden, gelegen nabij het Academisch Ziekenhuis, is een sober bouwwerk om een vierkante binnenplaats en door een gracht omgeven, gebouwd tussen 1658 en 1661. Boven de ingang bevindt zich een reliëf, voorstellende de Pest in de gedaante van een furie (door Rombout Verhulst).

Het Arsenaal in Delft (van de Staten Holland en Westfriesland), ook wel Armentarium geheten, ligt op de punt tussen Oude Delft en Geer. Het bestaat hoofdzakelijk uit twee delen, elk van vier vleugels om een binnenplaats; het zuidelijke deel dateert uit 1602, maar is zeer verminkt door samentrekking van de bovenverdiepingen in 1751 en door sloping van de zeven trapgevels in de 19e eeuw. Het noordelijke deel dateert uit 1691-'93, waarvan de gevels getooid zijn met gebeeldhouwde wapens en met een reliëf van Mars, zittende op krijgstrofeeën (door Jan Blommendaël).

Met betrekking tot het Pesthuis in Leiden, dat de naam van generaal Hoefer draagt, schrijft drs. Kerkhoven ons o.m. het volgende:

"Vanaf 1945 tot eind 1973 was een groot deel der collecties vaandels, vlaggen, uniformen, uitrustingen, wapens en voertuigen tentoongesteld in het voormalige

Pesthuis. Dit gebouw, eigendom van de gemeente Leiden, werd tot 1940 voor diverse doeleinden gebruikt. In verband daarmee werd het herhaaldelijk verbouwd. Tijdens en vlak na de oorlog zijn er herstelwerkzaamheden uitgevoerd om het gebouw geschikt te maken als museumruimte ten behoeve van de stichting het Nederlands Legermuseum.

Eind 1973 keurde de Rijksgebouwendienst op een paar delen na het gebouw af als tentoonstellingsruimte en de Minister van Defensie, die het gebouw huurt ten behoeve van het museum, gelastte daarop ontruiming en sluiting voor het publiek op grond van geconstateerde gebreken en gevaarlijke bouwvalligheid. Op de genoemde ruimte na is het gebouw

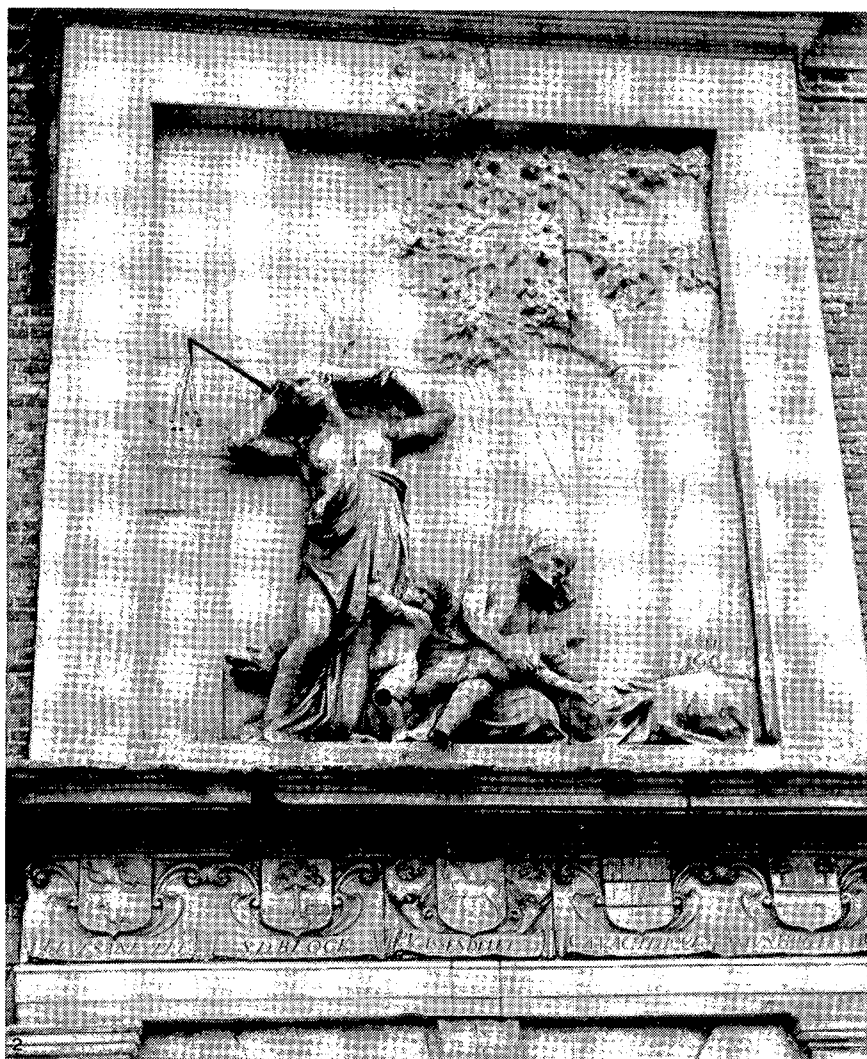
daarna ontruimd. Ook de depots die op zolders waren gevestigd zijn naar elders overgebracht. Vervolgens werd in het uit 1873 daterende gebouw, staande naast het Pesthuis, een geheel nieuwe tentoonstelling opgebouwd.

Sedert 1973 is aan onderhoud van het in zijn soort unieke Pesthuis weinig of niets meer gedaan. Restauratieplannen, reeds in de jaren zestig gemaakt, zijn telkens uitgesteld. Een onderzoek, enige jaren geleden door het architectenbureau Schnieder, Duyvendak en Bakker te Amsterdam ingesteld naar de bouwkundige toestand van het Pesthuis, bleef zonder gevolg. Slechts een zeer snelle en grondige restauratie kan m.i. dit voor Nederland unieke gebouw nog redden.

Vanaf de jaren vijftig tot heden toe zijn de collecties nieuwe resp. moderne wapens, voertuigen, verbindingsmiddelen, geschut, tanks, raketten enz. verenigd onder de naam 'studiecollectie Militair Materieel', een afdeling van het Koninklijk Nederlands Leger- en Wapenmuseum, opgesteld resp. opgeslagen in het uit drie gedeelten bestaande gebouw, de voormalige 's Lands Magazijnen', aan de Korte Geer. De toestand van het in beheer bij het Ministerie van Defensie zijnde rijkseigendom is van dien aard dat regen en sneeuw hoe langer hoe meer vrij spel krijgen. Daardoor moeten de collecties, waaronder een zeer kostbare bibliotheek van 250.000 delen, met plastic zeilen zo goed mogelijk worden beschermd tegen permanent geworden lekkages, die

1
HET ARSENAAL IN DELFT (BEGIN 17E EEUW),
DAT THANS EEN DEEL VAN HET LEGER- EN
WAPENMUSEUM HERBERGT
FOTO: DELFTSE POST

RELIËF BOVEN DE INGANG VAN HET PESTHUIS TE LEIDEN. IN DIT GEBOUW IS EEN DEEL VAN DE VERZAMELING VAN HET KONINKLIJK LEGER- EN WAPENMUSEUM GEHUISVEST. WEGENS DE SLECHTE STAAT, WAARIN HET GEBOUW VERKEERT, IS HET MUSEUM GROTENDEELS VOOR HET PUBLIEK GESLOTEN. HET RELIËF STELT DE PEST IN DE GEDAANTE VAN EEN FURIE VOOR (ROMBOOUT VERHULST, 1660).

FOTO: GEMEENTEWERKEN LEIDEN

huisvesting en Ruimtelijke Ordening had al subsidie voor de restauratie toegezegd. Voor het gebouw in Delft werd gehoopt dat er in dit jaar met de restauratie zou kunnen worden begonnen, maar gevreemd moet worden dat het wel 1983 zal worden.'

Het voormalige Pesthuis in Leiden zou alsnog als historisch gebouw (beschermd monument) behouden kunnen worden als de plannen, zoals de geruchten willen, uitgevoerd worden om er de bibliotheek van het Academisch Ziekenhuis in onder te brengen. De restauratie van het Leidse gebouw is echter afhankelijk van de plannen van de gemeente Leiden. Tot zover generaal Post Uiterweer.

In het tienjarenplan van de gemeente Leiden, dat totaal ca. f 50 miljoen aan restauraties omvat, is het Pesthuis als PM-post opgevoerd. Als kanttekening staat er bij dat de restauratie afhankelijk is van de nieuwe bestemming. Toen we met generaal Post Uiterweer spraken was het nog niet tot een afspraak met de minister van Defensie gekomen.

v. d. W.

op vloeren en zolderingen plassen water vormen.

De Genie heeft herhaaldelijk reparaties verricht, maar de algemene toestand is van dien aard dat ook hier een snelle en grondige restauratie het gebouw nog kan behouden.

Alle pogingen daartoe door bestuur en directeur van het Legermuseum gedaan – evenals voordien voor het Pesthuis te Leiden ondernomen – zijn mislukt. Voortdurend uitstel en doelloos overleg tussen 1960 en 1977 en daarna bezuinigingen in het kader van Bestek '81 hebben voor beide gebouwen een catastrofale toestand doen ontstaan."

Tot zover drs. Kerkhoven. We hebben na ontvangst van zijn brief nog een gesprek gehad met brigade-generaal b.d.

J. E. A. Post Uiterweer, voorzitter van het stichtingsbestuur van het Leger- en Wapenmuseum. Hij bevestigde dat bij verder uitstel van restauratie van de beide gebouwen, het verval nog zal toenemen. De vorige minister van Defensie besloot tot combinatie van de verzamelingen van Leiden en Delft in het Arsenal in Delft. Het voorstel tot combinatie geschiedde op voorwaarde dat er door interdepartementaal overleg (de ministeries van CRM, Financiën en Defensie) overeenstemming over de plannen zou worden bereikt. 'Dat overleg verloopt uitermate langzaam', aldus de heer Post Uiterweer. 'Het bestuur is dermate verontrust over de situatie, dat het om een onderhoud met de minister van Defensie heeft gevraagd. De vorige minister van Volks-